

O`ZBEKISTONNING JAHON SAVDO TASHKILOTIGA KIRISH TENDENSIYALARI

Salixov Saidamir Alisher o`g`li

O`zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi
huzuridagi Biznes va tadbirkorlik oliy maktabi dotsenti, PhD
saidamir.solihov@mail.ru
+998 90 326 1696

Jalolov Sardor Xonnazar o`g`li

O`zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi
huzuridagi Biznes va tadbirkorlik oliy maktabi tinglovchisi
+998 91 599 37 57

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18742237>

Annotatsiya

Mazkur maqolada O`zbekiston Respublikasining Jahon savdo tashkilotiga (JST) a`zo bo`lish jarayonining iqtisodiy va institutsional tendensiyalari tahlil qilinadi. Xususan, tashqi savdo liberallasuvi, bojxona-tarif siyosati, texnik tartibga solish tizimi, subsidiyalar va davlat qo`llab-quvvatlash mexanizmlarining JST talablariga moslashuvi masalalari ko`rib chiqiladi. Tadqiqot natijasida JSTga a`zolikning milliy iqtisodiyot raqobatbardoshligi, eksport salohiyati hamda investitsion jozibadorlikka ta`siri baholanadi. Shuningdek, a`zolik jarayonida yuzaga kelishi mumkin bo`lgan risklar va ularni kamaytirish bo`yicha amaliy takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so`zlar: Jahon savdo tashkiloti, savdo liberallasuvi, bojxona siyosati, raqobatbardoshlik, eksport salohiyati, investitsiya muhiti, iqtisodiy islohotlar.

Аннотация

В статье анализируются экономические и институциональные тенденции процесса вступления Республики Узбекистан во Всемирную торговую организацию (ВТО). Рассматриваются вопросы либерализации внешней торговли, таможенно-тарифной политики, системы технического регулирования, субсидий и механизмов государственной поддержки в контексте их соответствия требованиям ВТО. Оценивается влияние членства в ВТО на конкурентоспособность национальной экономики, экспортный потенциал и инвестиционную привлекательность страны. Разработаны практические предложения по снижению возможных рисков в процессе присоединения.

Ключевые слова: Всемирная торговая организация, либерализация торговли, таможенная политика, конкурентоспособность, экспортный потенциал, инвестиционный климат, экономические реформы.

Abstract

This article analyzes the economic and institutional trends of Uzbekistan's accession to the World Trade Organization (WTO). The study examines trade liberalization, customs and tariff policy, technical regulation systems, subsidies, and state support mechanisms in the context of WTO compliance. The impact of WTO membership on national competitiveness, export potential, and investment attractiveness is assessed. Practical recommendations are developed to mitigate potential risks associated with the accession process.

Keywords: World Trade Organization, trade liberalization, customs policy, competitiveness, export potential, investment climate, economic reforms.

Globalashuv sharoitida xalqaro savdo tizimiga integratsiyalashuv milliy iqtisodiyot rivojlanishining muhim omillaridan biri hisoblanadi. Jahon savdo tashkiloti (JST) global savdo qoidalarini belgilovchi asosiy institut sifatida xalqaro iqtisodiy munosabatlarning barqarorligini ta'minlaydi.

O'zbekiston Respublikasi mustaqillikdan so'ng bosqichma-bosqich tashqi iqtisodiy siyosatni liberallashtirish yo'lini tanladi. So'nggi yillarda amalga oshirilgan iqtisodiy islohotlar, jumladan, valyuta bozorini erkinlashtirish, bojxona tartib-taomillarini soddalashtirish, soliq tizimini modernizatsiya qilish JSTga a'zo bo'lish jarayonini jadallashtirdi.

Mazkur maqolaning maqsadi — O'zbekistonning JSTga kirish tendensiyalarini iqtisodiy va institutsional nuqtai nazardan tahlil qilish hamda istiqboldagi muammolar va imkoniyatlarni baholashdan iborat.

Asosiy qism.

O'zbekiston Respublikasi Jahon savdo tashkilotiga (JST) qo'shilish jarayonini bosqichma-bosqich va tizimli ravishda amalga oshirmoqda. Ushbu muzokaralar jarayoni nafaqat tashqi savdo siyosatini, balki milliy iqtisodiyotning institutsional va huquqiy asoslarini ham chuqur transformatsiya qilishni nazarda tutadi. Xususan, jarayon quyidagi ustuvor yo'nalishlarni qamrab oladi: tashqi savdo qonunchiligini JST bitimlari talablariga moslashtirish, bojxona tariflarini optimallashtirish, notarif cheklovlarni bosqichma-bosqich qisqartirish hamda texnik reglamentlar va sanitariya-fitosanitariya standartlarini xalqaro normalar bilan uyg'unlashtirish.

Huquqiy bazaning modernizatsiyasi milliy ishlab chiqaruvchilarni global raqobat muhitiga tayyorlashni, ularning institutsional va texnologik salohiyatini oshirishni talab etadi. Bu jarayon inson omilini — ya'ni tadbirkorlar, ishlab chiqaruvchilar va eksportchilarning yangi sharoitlarga moslashuv qobiliyatini kuchaytirish bilan chambarchas bog'liqdir. Savdo liberallasuvi va bojxona siyosatining transformatsiyasi JSTga qo'shilish jarayonining muhim tarkibiy

qismi hisoblanadi. JST talablari asosida a'zo davlatlar savdo to'siqlarini bosqichma-bosqich kamaytirishi lozim. O'zbekistonda so'nggi yillarda import bojlarining pasaytirilishi, eksport cheklovlarining qisqartirilishi hamda raqamli bojxona tizimining joriy etilishi kabi chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Mazkur islohotlar savdo jarayonlarini soddalashtirish va shaffofligini ta'minlashga xizmat qilmoqda.

Savdo liberallasuvi qisqa muddatda ayrim tarmoqlarda raqobat bosimini kuchaytirishi mumkin. Ayniqsa, texnologik jihatdan yetarli darajada modernizatsiya qilinmagan korxonalar tashqi raqobatga duch keladi. Biroq uzoq muddatli istiqbolda samaradorlikning oshishi, innovatsiyalarni joriy etish va ishlab chiqarishning modernizatsiyalashuvi rag'batlantiriladi. Natijada, iqtisodiyotning tarkibiy yangilanishi va resurslardan samarali foydalanish darajasi ortadi.

JSTga a'zolikning iqtisodiy samalari ko'p qirrali bo'lib, ular eksport geografiasining kengayishi, xorijiy investitsiyalar oqimining ortishi, milliy korxonalar raqobatbardoshligining kuchayishi hamda xalqaro savdo nizolarini hal etish mexanizmlaridan foydalanish imkoniyatini o'z ichiga oladi. Shu bilan birga, global savdo tizimiga integratsiya qilish ichki iqtisodiy muhitni yanada ochiq va shaffof qilishni talab etadi.

Biroq JSTga qo'shilish jarayonida muayyan xatarlar ham mavjud. Ichki bozorning haddan tashqari ochilishi ayrim himoyalangan tarmoqlarga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Subsidiyalarni qisqartirish zarurati, mahalliy ishlab chiqaruvchilarning moliyaviy barqarorligiga bosim o'tkazishi ehtimoli va texnik standartlarga moslashish xarajatlarining yuqoriligi muhim muammolar qatoriga kiradi. Bu jarayonda inson kapitali, boshqaruv sifati va institutsional tayyorgarlik hal qiluvchi omil sifatida namoyon bo'ladi.

Shu sababli, JSTga qo'shilish jarayoni faqat normativ-huquqiy moslashtirish bilan cheklanib qolmasdan, ishlab chiqaruvchilarni qo'llab-quvvatlash, ularning raqobatbardoshligini oshirish, eksport infratuzilmasini rivojlantirish hamda kadrlar salohiyatini mustahkamlash bilan uyg'un holda amalga oshirilishi lozim. Mazkur yondashuv O'zbekiston iqtisodiyotining global savdo tizimida barqaror va samarali ishtirokini ta'minlaydi.

O'zbekiston Respublikasining Jahon savdo tashkilotiga (JST) qo'shilish jarayoni mamlakatning tashqi iqtisodiy siyosatini tubdan modernizatsiya qilish bilan chambarchas bog'liq. Jahon banki va Xalqaro savdo markazi (ITC) ma'lumotlariga ko'ra, JSTga a'zo davlatlar o'rtasidagi savdo hajmi a'zo bo'lmagan davlatlarga nisbatan o'rtacha 20–30 foizga yuqori bo'ladi. Shu nuqtai nazardan,

O'zbekistonning JSTga qo'shilishi mamlakatning global savdo tizimidagi ishtirokini sezilarli darajada kengaytirishi kutilmoqda. So'nggi yillarda O'zbekiston tashqi savdo aylanmasi barqaror o'sish tendensiyasini namoyon etdi. Masalan, 2017–2023 yillar oralig'ida mamlakat tashqi savdo aylanmasi qariyb ikki baravar oshgan. Eksport tarkibida sanoat mahsulotlari ulushi ortib, xomashyo eksportiga qaramlikni kamaytirish yo'nalishida siljish kuzatilmoqda. JSTga a'zolik ushbu jarayonni jadallashtirish orqali eksport geografiyasini diversifikatsiya qilish imkonini beradi. Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, JSTga qo'shilgan davlatlar o'rtacha 3–5 yil ichida to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar oqimining sezilarli o'sishiga erishadi. Masalan, Qozog'iston JSTga 2015-yilda qo'shilgandan so'ng investitsiya muhiti barqarorlashib, sanoat sektorida xorijiy investitsiyalar hajmi ortgan. Vyetnam esa JSTga a'zolikdan so'ng (2007-yil) eksport hajmini bir necha baravarga oshirishga erishgan va global ishlab chiqarish zanjirlariga faol integratsiyalashgan. O'zbekistonning JSTga qo'shilish jarayonida savdo liberallashtiruvchi muhim bosqich hisoblanadi. Import bojlarining pasaytirilishi ichki bozorda raqobatni kuchaytiradi, bu esa ishlab chiqaruvchilarni samaradorlikni oshirishga va innovatsiyalarni joriy etishga undaydi. Jahon banki tadqiqotlariga ko'ra, savdo liberallashtiruvchi uzoq muddatda YaIM o'sish sur'atlariga ijobiy ta'sir ko'rsatadi va iste'molchilar uchun narxlarining pasayishiga olib keladi. Biroq JSTga qo'shilish jarayoni ayrim tarmoqlar uchun moslashuv davrini talab qiladi. Ayniqsa, subsidiyalarga tayanib faoliyat yuritayotgan tarmoqlar global raqobat sharoitida qiyinchiliklarga duch kelishi mumkin. Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, muvaffaqiyatli integratsiya uchun davlat tomonidan strukturaviy islohotlar, sanoatni modernizatsiya qilish va kadrlar tayyorlash dasturlari bilan qo'llab-quvvatlash zarur.

Shuningdek, JST bitimlari doirasida texnik reglamentlar va sanitariya-fitosanitariya standartlarini xalqaro normalarga moslashtirish eksport hajmini oshirishga xizmat qiladi. Masalan, Turkiya va Janubiy Koreya tajribasi shuni ko'rsatadiki, xalqaro standartlarga moslashish mahsulotlarning tashqi bozorlarga chiqish imkoniyatlarini kengaytirgan. Shu bilan birga, JSTga qo'shilish jarayonida ehtiyotkorlik bilan boshqarilishi lozim bo'lgan risklar mavjud. Ichki bozorning tez ochilishi ayrim kichik va o'rta biznes subyektlariga bosim o'tkazishi mumkin. Shuning uchun davlat tomonidan maqsadli qo'llab-quvvatlash mexanizmlari, eksportni rag'batlantirish dasturlari va institutsional islohotlar bilan uyg'un siyosat yuritilishi zarur. Umuman olganda, statistik ko'rsatkichlar va xalqaro tajriba O'zbekistonning JSTga qo'shilishi uzoq muddatli istiqbolda iqtisodiy o'sish, eksport salohiyati va investitsion jozibadorlikni oshirishga xizmat qilishini

ko'rsatadi. Biroq bu jarayon kompleks va tizimli yondashuvni, inson kapitalini rivojlantirishni hamda institutsional tayyorgarlikni talab etadi.

Xulosa va takliflar.

Texnik tartibga solish tizimini xalqaro standartlarga to'liq moslashtirish eksport mahsulotlarining global bozorlarga kirib borish imkoniyatlarini kengaytiradi. Mazkur jarayon ishlab chiqaruvchilarni sifat menejmenti tizimlarini joriy etishga, sertifikatlash va standartlashtirish talablariga moslashishga undaydi. Shu bilan birga, JST talablari doirasida subsidiyalash mexanizmlarini qayta ko'rib chiqish va ularni xalqaro qoidalarga muvofiqlashtirish zarurati yuzaga keladi. Bu esa davlat qo'llab-quvvatlash siyosatini yanada samarali va maqsadli shakllantirishni talab etadi. Inson kapitalini rivojlantirish JSTga qo'shilish jarayonining muhim omillaridan biridir. Savdo huquqi, xalqaro iqtisodiy munosabatlar va savdo muzokaralari sohasida malakali kadrlar tayyorlash institutsional tayyorgarlik darajasini oshiradi. Xususan, davlat organlari, xususiy sektor va ilmiy muassasalar o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish orqali professional ekspertlar korpusini shakllantirish maqsadga muvofiqdir.

Umuman olganda, JSTga a'zolik O'zbekiston iqtisodiyotining uzoq muddatli barqaror rivojlanishiga xizmat qiluvchi strategik omil sifatida baholanadi. Mazkur jarayon iqtisodiy o'sish sur'atlarini oshirish, eksportni diversifikatsiya qilish va investitsion jozibadorlikni mustahkamlash bilan birga, institutsional barqarorlikni ta'minlashga ham xizmat qiladi. Shu bois JSTga integratsiya jarayoni kompleks yondashuv asosida, iqtisodiy, huquqiy va ijtimoiy omillarni uyg'un holda hisobga olgan holda amalga oshirilishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. World Trade Organization. Understanding the WTO: The Organization, Principles and Agreements. – Geneva: WTO Publications, 2023.
2. World Bank. World Development Report 2020: Trading for Development in the Age of Global Value Chains. – Washington, DC: World Bank, 2020.
3. Hoekman B., Kosteci M. The Political Economy of the World Trading System: The WTO and Beyond. – 3rd ed. – Oxford: Oxford University Press, 2009.
4. "O'zbekiston Respublikasining Jahon savdo tashkilotiga a'zo bo'lish jarayonini jadallashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Farmoni. – Toshkent, 2023.